

BOGUSŁAW HELBIN¹

Urząd pastora w regulacjach prawnych głównych Kościołów ewangelikalnych w Polsce

The office of a pastor in the main evangelical churches in Poland

Słowa kluczowe: Kościół, ewangelikalny, zbór, pastor, duchowny, urząd, powołanie, ordynacja, kompetencje, statut, prawo wewnętrzne.

Keywords: church, evangelical, congregation, pastor, clergyman, office, vocation, ordination, competence, statutes, internal law.

Streszczenie

Artykuł omawia prawne zagadnienia statusu pastora w polskich ewangelikalnych wspólnotach kościelnych: Kościele Zielonoświątkowym, Kościele Chrześcijan Baptystów, Kościele Chrystusowym w RP, Kościele Bożym w Chrystusie, Kościele Wolnych Chrześcijan, Kościele Ewangelicznych Chrześcijan i Kościele Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Służba pastora ukazana jest pod kątem wymogów powołania duchownego, jego zadań i obowiązków.

Abstract

The article discusses the legal issues of the pastor's service in Polish evangelical denominations: the Pentecostal Church, Baptist Church, Church of Christ in the Republic of Poland, Church of God in Christ, Church of Free Christians (The Plymouth Brethren Church), Church of Evangelical Christians, Church of Christians of the Evangelical Faith. The pastor's ministry is presented here paying special attention to the conditions for applicants to the pastoral office as well as their tasks and duties.

---

¹ Pastor mgr Bogusław Helbin, doktorant Wydziału Teologicznego Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej w Warszawie.

Wstęp

Ewangelikalizm stanowi nurt pobożnościowy w protestantyzmie wywodzący się z purytanizmu i pietyzmu. Część tego środowiska przybiera kształt odrębnych organizacji kościelnych (w tym denominacji i niezależnych zborów), które przyjmują wszystkie możliwe modele ustrojowe, choć dominują wśród nich rozwiązania typu prezbiteriańskiego i kongregacyjnego. Wiele wspólnot ewangelikalnych nawiązuje do założeń anabaptystycznych postrzegając Kościoł w kategoriach społeczności „wierzących zaangażowanych uczniów” (Lane 2001, 207). Kluczowa dla wszystkich tych organizmów, podobnie jak dla Kościołów chrześcijańskich innych wyznań, jest instytucja przywódcy religijnego (duchownego, duszpasterza itp.), który w omawianych wspólnotach najczęściej określany jest mianem „pastora” (łac. *pasterz*).

Artykuł ma na celu przedstawienie urzędu pastora jako newralgicznego elementu ładu kościelnego największych wspólnot ewangelikalnych w Polsce współczesnej. Dokonywana prezentacja ma ukazać zróżnicowane ujęcia tej posługi występujące w poszczególnych Kościołach, co m.in. wynika z faktu przynależności tych społeczności do różnych odmian wyznaniowych ewangelikalizmu, głównie pentekostalizmu (ruchu zielonoświątkowego), baptyzmu, kręgu tzw. Kościołów Chrystusowych, ruchu braci pływuckich i ruchu ewangelicznych chrześcijan. Analizie poddano następujące denominacje: Kościół Zielonoświątkowy, Kościół Chrześcijan Baptystów, Kościół Chrystusowy w RP, Kościół Boży w Chrystusie, Kościół Wolnych Chrześcijan, Kościół Ewangelicznych Chrześcijan i Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej. Są to związki wyznaniowe w większości skupiające po kilka tysięcy wiernych. Największy z nich jest Kościół Zielonoświątkowy w RP, który posiada kilkanaście tysięcy członków. Podstawowym źródłem do ustalenia pozycji pastora w przedmiotowych wspólnotach są obowiązujące w nich przepisy prawa wewnętrznego oraz wypowiedzi przedstawicieli środowiska kościelnego, względnie autorów opracowań na temat polskich Kościołów ewangelikalnych. Należy podkreślić, że dwa spośród tych

Kościółów podlegają tzw. indywidualnym ustawom wyznaniowym (Kościół Zielonoświątkowy i Kościół Chrześcijan Baptystów), a pozostałe są zarejestrowane w trybie określonym w ustawie z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz.U. z 1989 r. Nr 29, poz. 155 z późn. zm.).

Prezentowane rozważania mają następującą strukturę. Po dokonanych na wstępie uwagach wprowadzających przedstawiona zostanie wspólna dla całego ewangelikalizmu koncepcja urzędu duchownego. Następnie ukazane zostaną rozwiązania dotyczące urzędu pastorskiego w poszczególnych Kościołach, które stały się przedmiotem analiz. Kościoły zostały przedstawione w porządku określonym ich wielkością. Całość tekstu zamyka podsumowanie.

Ewangelikalna percepcja urzędu duchownego

Urząd duchownego w Kościołach ewangelikalnych określony jest w doktrynie i regulacjach prawnych tych wspólnot. Punktem wyjścia do określenia miejsca duchownego w życiu ewangelikalnych organizacji eklezjalnych jest protestancka zasada *sola scriptura*. Reformacja zdefiniowała na nowo pozycję i rolę przywódcy kościelnego, odchodząc od instytucji kapłaństwa na rzecz posługi kaznodziejskiej, duszpasterskiej i zarządczej. Podobnie jak cały protestantyzm, ewangelikalizm zanegował kapłański charakter urzędu kościelnego powołując się na wyjątkowość kapłaństwa Jezusa Chrystusa (Milne 1992, 201). W protestantyzmie ewangelikalnym (przebudzeniowym) akceptowane są te urzędy, które mają odzwierciedlenie w funkcjonowaniu Kościoła czasów apostoelskich. Teksty biblijne określające posługi duchownych (np. Ef 4, 11; 1 Kor 12, 28) są przenoszone na współczesną rolę pastora, diakona, prezbitera i ewangelisty (Zieliński 2013, 223). Trójstopniowy podział urzędów: diakon – prezbiter – biskup, ugruntowany w okresie przedreformacyjnym, jest uznawany w ewangelikalizmie o proveniencji anglikańskiej i metodystycznej (w tym i niektórych środowiskach zielonoświątkowych jako wyrastających z metodyzmu). Pozostałe nurty przebudzeniowego

protestantyzmu podchodzą do historycznie ukształtowanych form urzędu kościelnego z ostrożnością, wynikającą z braku aprobaty dla tradycji kościelnej, która nie ma bezpośredniego mandatu w nauczaniu Nowego Testamentu. W świadomości większości ewangelikalnych chrześcijan posługi w Kościele znajdują sankcję w zgodności z modelem Kościoła przedstawionego w Nowym Testamencie a nie w domniemanej ciągłości święceń sięgającej czasów apostołskich. Ordynacja w środowisku ewangelikalnym nie jest udzieleniem władzy w Kościele, lecz jest raczej aktem rozpoznania powołania Bożego do posługi i ustanowienia do wykonywania określonej służby w Kościele (Hammond 2004, 161). Dla ewangelikalnych każdy typ wyświęcenia (ordynacji) i wprowadzenia do służby, który wynika z rozpoznania Kościoła (innych duchownych oraz wiernych) jest biblijny i prawowierny. „Dochodzi tutaj do głosu protestanckie przekonanie, iż porządek w Kościele bierze swój mandat z woli ludu Bożego opartej na słuchaniu Słowa Bożego w dzisiejszym świecie” (Zieliński 2013, 226).

Ewangelikalni podzielają ogólnoprotestancką koncepcję służby duchownego. Pastor jest sługą Ewangelii, który od Kościoła jako wspólnoty wiernych otrzymuje błogosławieństwo do sprawowania określonego urzędu. Ordynacja i posługa pastora są skuteczne w optyce *sola fide*. Doniosłość wykonywanych posług ma związek z duchową kondycją duchownego i z wiarą przyjmującego posługę. W protestanckiej optyce ordynacja na urząd kościelny nie jest sakramentem, albowiem tylko dwa obrzędy są w tej tradycji chrześcijańskiej uznawane za sakramenty: chrzest i Wieczerza Pańska. Ewangelikalni powołują duchownych dla wypełnienia określonych zadań: pastora, kaznodziei, ewangelisty. Posługa duchownego jest nierozzerwalnie związana z akceptacją założeń doktryny ewangelikalnej głoszącej: 1) nadrzędność i wystarczalność Pisma Świętego jako autorytetu w sprawach wiary i praktyki chrześcijańskiej, 2) odkupienie dokonane przez Jezusa Chrystusa na krzyżu i potwierdzone w Jego zmartwychwstaniu, 3) potrzebę osobistego nawrócenia każdego grzesznika i 4) potrzebę nieustannej ewangelizacji świata (Gresham

1999, 76). Ordynacja w ewangelikalnych wspólnotach kościelnych jest następstwem rozpoznania przez wspólnotę eklezjalną predyspozycji określonych m.in. przez apostoła Pawła w Listach Pasterskich:

Biskup zaś ma być nienaganny, mąż jednej żony, trzeźwy, umiarkowany, przyzwoity, gościnnie, dobry nauczyciel; Nie oddający się pijaństwu, nie zadzierzysty, lecz łagodny, nie swarliwy, nie chciwy na grosz; Który by własnym domem dobrze zarządzał, dzieci trzymał w posłuszeństwie i wszelkiej uczciwości. (1 Tm 3, 2-4 BW; por. Tt 1, 5-9).

W Kościołach ewangelikalnych, podobnie jak w całym protestantyzmie, podkreśla się znaczenie powszechnego kapłaństwa wszystkich wiernych (Zieliński 1997, 50). Jest ono jednocześnie wartością pobożnościową, silnie kształtującą zaangażowanie wewnątrz wspólnot zborowych. Obowiązek powszechnej służby nie stoi jednak w sprzeczności ze sprawowaniem urzędów kościelnych (Benedyktowicz 1993, 230).

Duchowny wprowadzany jest w urząd poprzez ordynację, którą zazwyczaj prowadzą inni pastory. Osoba ordynowana nie staje się jednak kimś więcej niż pozostali współwyznawcy, aczkolwiek zwiększa się jej odpowiedzialność za życie Kościoła. Pastor nie sprawuje funkcji kapłańskich na wzór Starego Testamentu i nie pośredniczy między Bogiem a ludźmi (Milne 1992, 202). Duchowny jest przewodnikiem wiary i zwiastunem Słowa Bożego w przestrzeni powszechnego kapłaństwa. Protestanci ewangelikalni podkreślają, że podział ludu Bożego na duchownych i laików jest podziałem wtórnym, w istocie technicznym.

Ewangelikalni protestanci powołują i ordynują duchownych jako ministrów Słowa Bożego. Pastor z racji swego urzędu jest odpowiedzialny za chrześcijańskie nauczanie i za rozwój zboru. Społeczność powołująca duchownego chciałaby widzieć w jego służbie wypełniające się postulaty Reformacji: *sola scriptura*, *sola gratia* i *sola fide*. Różne formy eklezjalne przebudzeniowego protestantyzmu implikują rozległą różnorodność posług duchowych przywódców. Obecny wśród ewangelikalnych element pragmatyzmu w życiu eklezjalnym kształtuje ocenę duchownego poprzez efektywność jego pracy. Przewodzenie wspólnocie kościelnej

jest główną odpowiedzialnością pastora (Wichary 2015, 246). Pastor reprezentuje autorytet Kościoła, ponieważ został przez wspólnotę eklezjalną pobłogosławiony do służby. Duchowny jest szafarzem Słowa Bożego, które ma zwiastować w celu skutecznego przewodzenia wierzącym.

W sprawie ordynacji kobiet ewangelikalizm jest w skali globalnej bardzo zróżnicowany. Kościoły ewangelikalne o proveniencji anglikańskiej, metodystycznej i zielonoświątkowej podchodzą do tego zagadnienia zdecydowanie bardziej aprobująco niż wspólnoty o korzeniach kalwińskich, aczkolwiek ich nieewangelikalne odpowiedniki powszechnie dopuszczają kobiety do urzędu kościelnego (Zieliński 2013, 226). Organizacje kościelne w Polsce zachowują konserwatywne stanowisko w sprawie ordynacji kobiet zastrzegając służbę pastora wyłącznie dla mężczyzn. Wyjątkiem wśród omawianych wspólnot jest denominacja zielonoświątkowa pn. Kościół Boży w Chrystusie.

Pastorzy ewangelikalni nie mają obowiązku pozostawania w celibacie. Zwykle zawierają małżeństwa i mają potomstwo. Z faktem tym wiążą się dodatkowe powinności duchownego natury moralnej. Wiele denominacji przebudzeniowego protestantyzmu stosuje rygorystyczne ograniczenia dotyczące rozwodu pastora i prawa do powtórnego małżeństwa (zob. Zieliński 2015a, 95-98).

Kościół Zielonoświątkowy

Dzieje ruchu zielonoświątkowego na ziemiach polskich są związane z kształtowaniem się na początku XX wieku życia religijnego tzw. stanowczych chrześcijan i chrześcijan wiary ewangelicznej (Pasek 1992, 144 i 154). W II Rzeczypospolitej zbory pentekostalne nie otrzymały uznania prawnego na obszarze całego państwa (Kamiński 2012, 41). W okresie Polski Ludowej zielonoświątkowcy wywodzący się z ruchu stanowczych chrześcijan i chrześcijan wiary ewangelicznej weszli w skład utworzonego w 1947 roku Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (ZKE). Efektem rozpadu ZKE w 1988 roku było powstanie kilku odrębnych Kościołów, w tym i Kościoła Zielonoświątkowego, który został

zarejestrowany 1 lutego 1988 r. Obecnie sytuację prawną tej wspólnoty reguluje ustawa z dnia 20 lutego 1997 roku o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r. Nr 41, poz. 254). Zgodnie z tą ustawą sprawy życia eklezjalnego Kościoła Zielonoświątkowego reguluje Prawo Wewnętrzne Kościoła (Bednarz 2010, 288). Kościół jest częścią klasycznego nurtu zielonoświątkowego, który nosi nazwę Zbory Boże [*Assemblies of God*] i skupia na świecie ponad 35 mln. wiernych (Synan 2006, 436). Kościół polski posiada ok. 23 tys. wyznawców.

W Kościele Zielonoświątkowym w Polsce istnieją dwa rodzaje duchownych: diakon i prezbiter (Tymiński 1999, 77-78). Status duchownych określa Prawo Wewnętrzne (PW) Kościoła przyjęte na Synodzie Nadzwyczajnym dnia 28 września 2007 r. („Synod Nadzwyczajny Kościoła Zielonoświątkowego w RP” 2007, 15).

Kandydat na diakona przechodzi co najmniej roczny okres przygotowania, które nie jest ściśle określone co do związanych z nim obowiązków kandydata. Prezbiter Edward Czajko w artykule „Zielonoświątkowcy po prostu” wyjaśnia, że „terminowanie” u doświadczonego duchownego było praktykowane od samego początku istnienia ruchu zielonoświątkowego na ziemiach polskich (Czajko 2013, 73). Po uzyskaniu pozytywnej opinii rady starszych właściwego zboru oraz po zaliczeniu egzaminu kościelnego, kandydat na diakona może zostać ordynowany na duchownego.

Diakon jako duchowny niższego stopnia ma prawo ubiegać się o objęcie funkcji pastora. Zgodnie z przepisami kościelnymi „Pastorem może zostać duchowny Kościoła, który ma powołanie i przygotowanie do tej służby” (art. 19, ust. 3; Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego 2007, 12). Element powołania przez Boga do służby, powinien być rozpoznany przez: zbór, starszych zboru, prezbitera okręgowego oraz przez Naczelną Radę Kościoła. To właśnie *summa summarum* Naczelna Rada Kościoła – najwyższy organ wykonawczy Kościoła – powierza duchownemu poprzez własną decyzję funkcję pastora. Sprawdzenie przygotowania

do służby w myśl Prawa Wewnętrznego również powinno przebiegać wielostopniowo, chociaż nie ma ściśle określonych ram takiej weryfikacji. Diakoni, którzy nabrali odpowiedniego doświadczenia w Kościele mogą uzyskiwać godność prezbiterów (duchownych starszych). Prezbiterzy obok obejmowania funkcji pastora mają prawo pełnić szereg zastrzeżonych dla nich funkcji pozaborowych, w tym ogólnokościelnych.

Pierwszym etapem powoływania pastora w Kościele jest decyzja rady zboru. Starsi zboru mogą zgłaszać propozycje kandydatów na pastora zgodnie z art. 21 ust. 2 pkt 4 PW. Dalej decyzja o powołaniu danej osoby na pastora powinna uzyskać akceptację członków zboru poprzez głosowanie (art. 23 ust. 1 pkt 1). Kolejnym szczeblem decyzyjnym jest opinia prezbitera okręgowego, który uprawniony jest do składania wniosków personalnych do Naczelnej Rady Kościoła (art. 17 ust. 2 pkt 9). Akceptacja NRK kończy proces decyzyjny i ma wymiar spajający wszystkie wcześniejsze ustalenia, albowiem zgodnie z art. 19 Prawa Wewnętrznego pastora powołuje Naczelna Rada Kościoła na wniosek zboru (art. 19 ust. 1).

Prawo Wewnętrzne określa następujące kompetencje i obowiązki pastora zboru:

1. organizowanie i prowadzenie nabożeństw oraz innych form publicznego sprawowania kultu,
2. ponoszenie odpowiedzialności za nauczanie biblijne w Zborze,
3. organizowanie pracy duszpasterskiej w Zborze,
4. współdziałanie z Radą Starszych przy podejmowaniu decyzji,
5. ponoszenie odpowiedzialności za dokumentację Zboru,
6. przedstawienie członkom Zboru informacji o działalności Zboru,
7. składanie oświadczeń woli w sprawach majątkowych w imieniu Zboru,
8. zatrudnianie i zwalnianie pracowników,
9. reprezentowanie Zboru na zewnątrz,
10. wykonywanie uchwał Zgromadzenia Okręgu, Naczelnej Rady Kościoła i Synodu. (art. 19 ust. 2; „Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego w RP” 2007, 12).

W Kościele Zielonoświątkowym w RP pastor jest jednoosobowym organem prawnym zboru. Co do zasady jego decyzje nie powinny być

podejmowane odrębnie, lecz mają wpływać ze stanowiska i uchwał starszych zboru. Obowiązki pastora w KZ łączą zadania natury duszpastersko-kaznodziejskiej oraz administracyjno-majątkowej. Pastor jako duchowy przywódca zboru jest najważniejszą osobą we wspólnocie kościelnej w zakresie „kluczowych decyzji administracyjnych” (Tymiński 1999, 80). Obowiązujący stan prawny prowadzi do różnego modelu podziału kompetencji pomiędzy pastorem a starszymi zboru. Prawo Wewnętrzne nie przewiduje kadencyjności posługi pastorskiej; raz powołany pastor może pełnić służbę duszpasterską aż do wieku emerytalnego. Cenzus wieku emerytalnego duchownych wynosi 70 lat (art. 37 ust. 8).

Podstawowym organem decyzyjnym zboru mającym możliwość podjęcia kroków w celu odwołania pastora, jest rada starszych (art. 21 ust. 2 pkt 6). Zgromadzenie członków zboru powinno wyrazić opinię na temat podjętej przez starszych decyzji, lecz w Prawie Wewnętrznym nie jest bliżej sprecyzowane, o jaki rodzaj opinii chodzi. Kolejnym etapem odwoływania pastora jest opinia prezbitera okręgowego (art. 17 ust. 2 pkt 7). W Prawie Wewnętrznym nie ma jednoznacznego zapisu co do konieczności aprobaty prezbitera okręgowego dla decyzji starszych w sprawie odwołania pastora. Decyzja Naczelnej Rady Kościoła kończy proces odwołania pastora. Cały cykl odwoławczy nie ma określonych ram czasowych, a więc w praktyce jego przebieg może zależeć od wagi zarzutów podniesionych przeciwko pastorowi. Odwołanie pastora może być zainicjowane przez Naczelną Radę Kościoła w przypadku głoszenia nauki niezgodnej z doktryną Kościoła, naruszania norm moralności chrześcijańskiej lub niewypełniania właściwych mu obowiązków (Bednarz 2010, 289-290).

Kościół Chrześcijan Baptystów

Baptystyzm zaistniał na ziemiach polskich w połowie XIX wieku. Aż do czasów II Rzeczypospolitej zbory tego wyznania rozwijały się głównie w środowisku zamieszkałych Polskę Niemców oraz na tzw. kresach wschodnich. Baptysty w okresie międzywojennym tworzyli na terenie

Polski dwie denominacje (niemieckojęzyczną i słowiańską), które nie miały prawnego uznania na terenie całego kraju (Tasak 2015, 50-51). Dopiero po II wojnie światowej powołano Polski Kościół Ewangelicznych Chrześcijan Baptystów, który 5 maja 1946 r. uzyskał prawne uznanie. Pełną regulację ustawową Kościół Baptystyczny uzyskał w ustawie z dnia 30 czerwca 1995 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 97, poz. 480; Zieliński 1995, 12).

Strukturę Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP można określić mianem synodalno-kongregacyjnej. Kościół posiada bowiem scentralizowaną budowę na czele której stoją dwa organy kolegialne (Krajowa Konferencja Kościoła i Rada Kościoła), lecz lokalnym zborom pozostawia się dość szeroko zakrojoną autonomię określoną w przepisach prawa kościelnego, głównie w Zasadniczym Prawie Wewnętrznym (ZPW). Kościół liczy w Polsce ok. 9 tys. wiernych (ponad 5 tys. ochrzczonych osób), a w skali ogólnoswiatowej wspólnota baptystyczna skupia ponad 100 mln wyznawców (Zieliński 2008).

Zgodnie z ZPW pastor musi spełniać „wysokie biblijne kwalifikacje duchowe, moralne i intelektualne” oraz posiadać dogłębną znajomość Pisma Świętego (art. 47 ust. 2). Pastorem może zostać mężczyzna, który ukończył 25 lat i legitymuje się sześciolatnim okresem członkowskim w zborze (art. 48 ust. 2).

Szczegółowe warunki powoływania i odwoływania pastorów baptystycznych określone są w „Regulaminie obejmowania i pełnienia urzędu pastora” (ROiPUP) z dnia 15 czerwca 2009 roku. Ordynację na pastora poprzedza okres wikariatu. W tym czasie wikariusz jest pod opieką doświadczonego duchownego mającego minimum 10-letni staż pastorski. Po zakończeniu wikariatu Rada Kościoła może dopuścić kandydata do urzędu pastorskiego do egzaminu kościelnego obejmującego wiedzę biblijno-teologiczną, który jest jednym z warunków uzyskania godności pastorskiej (par. 3, ust. 1). W ślad za decyzją konferencji zboru o powołaniu byłego wikariusza na pastora powinno nastąpić zgłoszenie wyboru do Rady Kościoła. ZPW określa 14-dniowy termin dokonania zgłoszenia oraz termin zajęcia stanowiska przez Radę Kościoła (brak

sprzeciwu Rady wobec kandydatury w ciągu 30 dni otwiera drogę do objęcia urzędu). Rada dokonuje wpisu powołanej osoby do Rejestru Pastorów Kościoła i wyznacza termin ordynacji. „Ordynacji na urząd pastora dokonuje dwóch pastorów działających z upoważnienia Rady Kościoła.” (art. 48 ust. 5 ZPW).

Zakres obowiązków pastora jest ustalany przez zbor baptystyczny „niezwłocznie” po powołaniu duchownego przez konferencję zboru (par. 13 ROiPUP). Nie istnieje urzędowy wzór zadań i kompetencji pastora, a więc każdy zbor może określać własne wymagania względem duchownego. Rada Kościoła nie podjęła dotychczas uchwały o obowiązkach pastora, jak to jest w przypadku Ramowego Regulaminu Zboru (art. 16 ust. 2 ZPW).

W jednym zborze może być kilku pastorów. Zasadnicze Prawo Wewnętrzne, w przepisie dotyczącym rady zboru, przyznaje pierwszemu pastrowi prawo członkostwa „z urzędu” w tym organie wykonawczym zboru (art. 20 ust. 1). Ze względu na znaczącą autonomię zboru oraz kongregacjonalistyczne korzenie polskiego baptyzmu, pastor nie jest z urzędu reprezentantem zboru (Zieliński 2003, 63). O wskazaniu osób upoważnionych do składania oświadczeń w imieniu zboru decyduje konferencja zboru. Ustawa o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP określa sposób składania oświadczeń woli w imieniu osób prawnych poprzez działanie łączne dwóch osób (art. 5 ust. 4). Odnośnie oświadczeń woli w imieniu zboru ustawa wymaga, aby jedną z osób był „Przewodniczący Rady Zboru lub jego zastępca”. Można suponować, że podobnie jak w nurcie reformowanym polskiego protestantyzmu, kompetencje pastora dotyczą bardziej płaszczyzny „duchowej” a obszar administracyjno-gospodarczy jest domeną rady zboru. W świetle unormowań ZPW tak jednoznaczny podział obowiązków nie jest jednak ostatecznie przesądzony. Albowiem to właśnie rada zboru odpowiada „za biblijne nauczanie i duchowy rozwój zboru”. Pierwszy pastor zboru z racji urzędowego członkostwa w radzie zboru ma wpływ na kierowanie działalnością zboru, lecz jest to oddziaływanie

realizowane poprzez pracę kolegium kościelnego.

Osoba ordynowana na pastora zachowuje prawa wynikające z ordynacji w całym okresie figurowania w Rejestrze Pastorów Kościoła, nawet jeśli nie wykonuje funkcji pastorskich w zborze.

Unormowania związane z odwołaniem pastora są określone w Zasadniczym Prawie Wewnętrznym oraz w ROiPUP. Kluczową rolę w powoływaniu i odwoływaniu pastora pełni konferencja zboru czyli zebranie wszystkich członków wspólnoty. Odwołanie pastora może nastąpić z powodu m.in. głoszenia nauki sprzecznej z Pismem Świętym lub powodowania rozłamu w zborze. Akt usunięcia z urzędu następuje poprzez decyzję konferencji zboru lub uchwałę Rady Kościoła (art. 49 ust. 2 ZPW). Odwołanie przez centralną władzę wykonawczą Kościoła ma charakter ostateczny i posiada wymiar episkopalnego zwierzchnictwa. Na marginesie tego stwierdzenia można odnotować, że Adam Gutsche dostrzega w polskim baptyzmie przejawianie się silniejszych tendencji centralizacyjnych niż np. w baptyzmie anglosaskim, co znajduje wyraz w utworzeniu przez baptystów w Polsce po II wojnie światowej jednolitego Kościoła (Gutsche 2008), jest to jednak ewenementem na tle dominujących w baptyzmie światowym luźnych organizacji denominacyjnych (unii, związków, konwencji).

Kościół Chrystusowy

Początki na ziemiach polskich wspólnoty ewangelikalnej, znanej jako „Kościół Chrystusowy” sięgają lat dwudziestych poprzedniego stulecia. W roku 1928 przyjęła ona tutaj nazwę Zjednoczenie Kościołów Chrystusowych Wyznania Ewangelicznego (Tomaszewski 2006, 90-91). W latach 1953-1988 współtworzyła Zjednoczony Kościół Ewangeliczny. Po rozwiązaniu ZKE wyodrębniła się jako Kościół Zborów Chrystusowych. Nazwę Kościół Chrystusowy w Rzeczypospolitej Polskiej (KCh) nosi od 1 października 2011 r. (Hury 2016). Jej wewnętrzne sprawy reguluje w szczególności statut. Kościół ten skupia w Polsce ok. 5000 wyznawców (statystyka 2015 r.), zaś powiązana z nim denominacja pn. *Churches of Christ* liczy w USA ponad 1 mln wiernych (Zieliński 2013, 248).

Statut KCh głosi, że ordynowanymi duchownymi Kościoła są prezbiterzy i pastory (par. 35, ust. 3). Z zapisów statutowych nie wynika, dlaczego istnieją dwie kategorie duchownych: duchowni oraz duchowni ordynowani (Weremiejewicz 2011, 211). Kwalifikacje pastora wymienia paragraf 70; pastorem przełożonym może zostać mężczyzna, który:

1. ma powołanie do tego rodzaju służby;
2. spełnia kryteria zawarte w Piśmie Świętym (1 Tymoteusza 3:2-10 i 12 oraz Tytusa 1:7-9);
3. posiada dobrą znajomość Pisma Świętego i odpowiednie przygotowanie teologiczne;
4. ma co najmniej 5-letni staż wiary;
5. jest pastorem co najmniej od dwóch lat. („Statut Kościoła Chrystusowego w Rzeczypospolitej Polskiej” 2014, 284).

Pastor przełożony powinien mieć co najmniej 25 lat. Statut nie zawiera postanowień dotyczących egzaminów dla kandydatów na duchownych. W przypadku powołania duchownego pierwszy raz na urząd pastora przełożonego obowiązuje dwuletni okres próbny (par. 73).

Z inicjatywą powołania pastora występuje w imieniu zboru rada zboru (par. 67, pkt 4 i 5); kandydatura duchownego powinna być uzgodniona przez zbór z Radą Krajową Kościoła. Akceptację dla kandydata na pastora wyraża następnie zebranie członków zboru (par. 58 ust. 1). Prawo opiniowania wniosków o ordynację na pastora przysługuje Kolegium Pastorów. Pastora przełożonego powołuje Rada Krajowa (par. 69 ust. 1). Poszczególne okresy decyzyjne w procesie wprowadzenia w urząd duchownego nie są szczegółowo określone. W wyjątkowych okolicznościach prawo rozpoczęcia procedury powołania pastora przełożonego przysługuje Radzie Krajowej. W tym przypadku określona jest granica czasowa zwołania przez radę starszych zebrania członków zboru (par. 72).

Statut Kościoła Chrystusowego w RP wymienia następujące kompetencje pastora:

1. realizacja zadań Zboru;
2. reprezentowanie Zboru na zewnątrz;

3. sprawowanie posług religijnych;
4. duszpasterstwo i nauczanie członków Kościoła [...];
5. organizowanie nabożeństw i innych form zgromadzenia członków Kościoła [...];
6. szkolenie i wspieranie członków Kościoła w realizacji zadań Zborów;
7. kierowanie życiem Zboru zgodnie z postanowieniami Rady Starszych;
8. przewodniczenie posiedzeniom Rady Starszych;
9. zgłaszanie kandydatów na członków Rady Starszych;
10. zwoływanie i przewodniczenie Zebraniu;
11. opracowywanie okresowych sprawozdań;
12. wykonywanie innych zadań nie zastrzeżonych do kompetencji innych organów Zboru. (par. 71; „Statut Kościoła Chrystusowego w Rzeczypospolitej Polskiej” 2014, 284-285).

Pastor jest upoważniony do „nabywania praw i zaciągania zobowiązań majątkowych w imieniu Zboru” (par. 57 ust. 3); duchowny działa w takiej sytuacji łącznie z jednym z członków Rady starszych.

Statut KCh określa okoliczności odwołania pastora. Duchowny może być odwołany z pełnionego urzędu, jeżeli:

1. złoży rezygnację;
2. zaprzestanie pełnić funkcję;
3. osiągnie wiek emerytalny;
4. prowadzi życie niezgodne z zasadami etyki ewangelicznej;
5. podejmuje działania godzące w dobre imię Kościoła i pełnionej funkcji;
6. szerzy naukę niezgodną z nauką Biblii;
7. dopuścił się nadużyć finansowych;
8. uporczywie nie przestrzega prawa wewnętrznego” (par. 36).

W KCh każdy zbór postrzegany jest jako pełnowartościowy Kościół: „Podstawową jednostką Kościoła jest zbór, traktowany jako lokalny Kościół” (Weremiejewicz 2014, 211). Pastor może zostać odwołany w wyniku decyzji zboru (par. 61 ust. 1, pkt 5), decyzji starszych zboru (par. 67, pkt. 5 i 6) lub z inicjatywy Rady Krajowej (par. 72). Ciałem opiniującym odwołanie pastora jest Kolegium Pastorów (par. 40 ust. 3 pkt 4).

Kościół Boży w Chrystusie

Wśród polskich wspólnot pentekostalnych na drugim miejscu po Kościele Zielonoświątkowym należy wskazać Kościół Boży w Chrystusie (KBwCh). Rozpoczął on działalność w latach sześćdziesiątych XX wieku w Warszawie. Uzyskał rejestrację 27 lutego 1988 r. Kluczowym aktem prawa wewnętrznego Kościoła jest statut. Wspólnota deklaruje federalcyjność struktury eklezjalnej, co nie oznacza jednak przyjęcia rozwiązań właściwych klasycznemu kongregacjonalizmowi (independentyzmowi). Polski Kościół Boży w Chrystusie łączy podobieństwo nazwy z amerykańskim *Church of God in Christ*, który jest czołową denominacją zielonoświątkową kolorowej ludności USA (Pasek, Włoch 2006, 496). Kościół w Polsce liczy ponad 4 tys. wyznawców (Ciecieląg, Haponiuk, Lewandowska, Krzysztofik 2013. 70).

W KBwCh istnieją dwa rodzaje duchownych: starsi i diakoni (par. 28, ust. 1). Osoby przynależące do każdej z tych grup mają prawo obejmować stanowisko pastora pojmowane jako funkcja kościelna. Statut Kościoła określa kwalifikacje starszych (par. 29 ust. 1), diakonów (par. 30, ust. 1) i pastorów (par. 32, ust. 1), w nawiązaniu do przymiotów przywódców chrześcijańskich określonych w tekstach Pisma Świętego (1 Tym 3,1-7, Tt 1,5-9).

Spełnianie wymogów stawianych kandydatom na urząd pastora ustala Rada Kościoła, której zadaniem jest wyznaczanie kierunku działania Kościoła i koordynacja jego służby. Przywódcy kościelni ponoszą odpowiedzialność za dopuszczenie duchownego do urzędu i mają prawo oceny jego posługi. Statut nie zawiera postanowień dotyczących egzaminu kościelnego dla kandydatów na duchownych, natomiast przepisy prawa podkreślają konieczność posiadania przez osoby aspirujące do urzędu kościelnego powołania i biblijnych cech sługi Ewangelii. Kandydat do posługi pastorskiej musi posiadać 3 lata stażu wiary według kryteriów ewangelikalnych (par. 32 ust. 1).

Kompetencje w zakresie powołania duchownych należą do Rady Kościoła, która na „wniosek Konferencji Pastorów, Pastora Zboru, Rady

Zboru lub Pastora Zboru macierzystego” (par. 11 pkt 5) powołuje i odwołuje pastorów oraz inne osoby odpowiedzialne za agendy Kościoła (par. 11 pkt 6). Kompetencje rady zboru (starszych zboru) w zakresie zgłaszania do Rady Kościoła propozycji powołania pastora określa par. 31, ust. 3. Rada Kościoła w przypadku pozytywnej weryfikacji kandydata na duchownego wyznacza termin przeprowadzenia ordynacji (par. 28 ust. 1 i 2).

Statut Kościoła Bożego w Chrystusie określa kompetencje pastora zboru w następujący sposób:

1. piecza nad działalnością Zboru,
2. organizowanie i prowadzenie nabożeństw i innych form kultu,
3. reprezentownie Zboru,
4. przewodniczenie spotkaniom Rady Zboru,
5. zaciąganie zobowiązań majątkowych w imieniu Zboru,
6. przyjmowanie osób do Zboru, a także ich skreślanie z listy członków,
7. podejmowanie decyzji w sprawach dyscyplinarnych osób należących do Zboru,
8. wyłączanie osób ze Zboru,
9. powoływanie starszych i diakonów Zboru,
10. podejmowanie decyzji w sprawie założenia placówki misyjnej,
11. wnioskowanie do Rady Kościoła o powołanie II Pastorów Zborów.” (par. 33 ust. 1; „Statut Kościoła Bożego w Chrystusie w Rzeczypospolitej Polskiej” 2014, 330).

Pastor zboru jest organem prawnym zboru, reprezentuje zbór i może zaciągać zobowiązania majątkowe w imieniu społeczności kościelnej (par. 26). Statut KBwCh normuje szerokie kompetencje pastora w zarządzaniu zarówno w sferze duchowej jak i materialnej lokalnej społeczności. Pastor odgrywa kluczową rolę w zakresie regulowania wewnętrznych stosunków kościelnych, gdyż omawiana denominacja skupia kilka środowisk chrześcijańskich o różnej proweniencji (Pasek, Włoch 2006, 496-497).

Statut KBwCh określa możliwość odwołania: 1) duchownego, w przypadku rażącego naruszenia interesu Kościoła (par. 28 ust. 3), 2) pastora, w przypadku popełnienia grzechu lub nauczania niezgodnego

z zasadami wiary Kościoła (par. 32 ust. 5). Wniosek o odwołanie pastora ma prawo zgłosić Konferencja Pastorów, rada zboru lub pastor zboru macierzystego (par. 32 ust. 4). Decyzja Rady Kościoła jest w takim przypadku ostatnim elementem odwołania duchownego. Statut daje RK możliwość odwołania pastora w drodze własnej decyzji (par. 11 pkt 6).

Kościół Wolnych Chrześcijan

Na tle innych wspólnot ewangelikalnych specyficzne podejście do urzędu kościelnego prezentuje ruch tzw. braci plymuckich. Narodził się on w XIX wieku w Wielkiej Brytanii. W Polsce zaszczerpiony został w pierwszych latach minionego stulecia głównie za sprawą Zrzeszenia Zwolenników Nauki Pierwotnych Chrześcijan (tzw. pierwochrześcijan) z siedzibą w Warszawie oraz niezależnych zborów tworzonych przez Józefa Mrózka sen. na Śląsku Cieszyńskim. W roku 1947 zbory z tego kręgu skupione w Związku Wolnych Chrześcijan przystąpiły do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego (Mrózek jun. 1999, 7). W 1981 r. owe „zbory braterskie” opuściły ZKE i powołały do życia Kościół Wolnych Chrześcijan. Obecnie skupia on ok. 3000 wyznawców. Ogólna liczba braci plymuckich na świecie jest trudna do ustalenia ze względu na brak organizacji międzynarodowej łączącej wspólnoty tej tradycji oraz występowanie ich pod różnymi nazwami. Szacuje się ją jednak na terenie samych Stanów Zjednoczonych na 100 tys. wiernych (Zieliński 2013, 249).

Bracia plymuccy co do zasady sprzeciwiają się ustanawianiu urzędu pastora, gdyż mocno podkreślają brak biblijnego mandatu dla duchowieństwa jako wyodrębnionej grupy wśród wyznawców Chrystusa (Zieliński 2013, 223). Zaznaczają doniosłość powszechnego kapłaństwa wszystkich chrześcijan a ich zbory zarządzane są kolegialnie przez rady starszych.

Kościół Wolnych Chrześcijan nie zawarł w pierwszym statucie z 1981 r. pojęcia „duchowny”. Jednak na przestrzeni lat we wspólnocie tej ukształtował się urząd przełożonego zboru, przywódcy odpowiedzialnego za

kierowanie zborom (Karzełek 2009, 11). W świetle statutu KWCh do kompetencji przełożonego zboru należy prowadzenie nabożeństw, sprawowanie obrzędów ślubnych, pogrzebowych i błogosławienia dzieci oraz zwiastowanie Słowa Bożego (par. 16 ust. 6 pkt 1). Duchowemu przewodnikowi przysługuje tytuł prezbitera a do jego obowiązków należy „piecza nad rozwojem Zboru i troska o zapewnienie normalnego biegu spraw zborowych” oraz zwoływanie spotkań rady braterskiej (par. 20 ust. 5; „Statut Kościoła Wolnych Chrześcijan w Rzeczypospolitej Polskiej” 2014, 210). Przełożony zboru jest uprawniony do składania oświadczeń woli w imieniu zboru i do reprezentowania wspólnoty kościelnej na zewnątrz. Według obecnie obowiązującego statutu KWCh przełożony może być określany terminem duchowny (par. 12 ust. 1).

Przełożony w myśl przepisów statutowych jest powoływany przez ogólne zebranie członków zboru (par. 22 pkt 8) na okres 4 lat. Jego funkcjonowanie jest połączone z wyborem i obowiązkami rady braterskiej (par. 20 ust. 3). O wyborze na stanowisko przełożonego decydują bardziej przymioty charakteru niż teologiczne przygotowanie. Statut KWCh nie określa żadnych wymagań w zakresie wykształcenia biblijno-teologicznego w stosunku do kandydatów do urzędu przełożonego, podobnie jak do innych stanowisk ogólnokościelnych i zborowych.

W przypadku naruszenia przez prezbitera zasad etyki chrześcijańskiej przyjętej we wspólnocie zborowej, może on być dyscyplinowany podobnie jak pozostali członkowie zboru (par. 19 ust. 1 pkt 3).

Kościół Ewangelicznych Chrześcijan

Ewangeliczni chrześcijanie rozpoczęli pracę na terenach przyszłego państwa polskiego w pierwszym dziesięcioleciu XX wieku (Szenderowski 1982, 155). Można przyjąć, że w okresie międzywojennym zbory ewangeliczne stanowiły największą liczebnie ewangelikalną organizację kościelną na wschodnich terenach Polski. Statut wspólnoty o nazwie Związek Słowiańskich Zborów Ewangelicznych Chrześcijan i Baptystów w Polsce został zatwierdzony przez Ministerstwo Wyznań

Religijnych i Oświecenia Publicznego dnia 21 lutego 1927 r. (Tomaszewski 2006, 120). Po II wojnie światowej, ewangeliczni chrześcijanie współtworzyli od 1947 r. Zjednoczony Kościół Ewangeliczny. Po rozwiązaniu ZKE utworzyli własną wspólnotę: Kościół Ewangelicznych Chrześcijan (KECh), który został zarejestrowany 1 lutego 1988 r. Na początku XXI wieku skupia on ok. 2000 wyznawców („Kościół Ewangelicznych Chrześcijan” 2016). Kościół ma niewiele odpowiedników za granicą. Jest członkiem Międzynarodowej Federacji Wolnych Kościołów Ewangelikalnych [*International Federation of Free Evangelical Churches*], która skupia w szczególności wspólnoty o charakterze pietystycznym.

Statut KECh w następujący sposób określa wymagania dla kandydatów na urząd pastora. Zgodnie z paragrafem 87 ust. 1 musi to być: 1) mężczyzna, 2) posiadający powołanie do służby, 3) spełniający wymogi Pisma Świętego z 1 Tm 3,2-10 i 12; Tt 1,7-9, 4) ochrzczony na wyznanie wiary co najmniej 5 lat przed objęciem stanowiska. Kadencja pastora trwa 10 lat i zostaje przedłużona z mocy prawa jeśli nie zostanie złożony wniosek o przeprowadzenie wyborów. Odnosnie formalnego przygotowania biblijno-teologicznego prawo kościelne nie stawia kandydatom na duchownych żadnych wymagań. Ponieważ Kościół Ewangelicznych Chrześcijan określa siebie jako wspólnotę „autonomicznych zborów”, to właśnie lokalne społeczności decydują o powołaniu pastorów; Kościół jako całość i instytucje ogólnokościelne mają jedynie zadania koordynacyjne. Noemi Modnicka zauważa, że pierwszy statut KECh z 1988 r. nie zawierał określenia, że zbory są autonomiczne (Modnicka 2000, 155).

O powołaniu pastora decyduje ogólne zebranie członków zboru. Statut zawiera wymóg poinformowania Rady Kościoła o decyzjach personalnych dotyczących duchownych, podjętych przez zbor. Rada Kościoła poprzez ordynację skutecznie decyduje lokalnej społeczności. Kompetencje zboru sięgają tak daleko, że właściwie nie jest określona potrzeba konsultowania decyzji personalnych z przywództwem KECh, natomiast Rada Kościoła może zgłosić swoje zastrzeżenia *post factum*; prawo kościelne nie reguluje dalszej procedury. Duchowny powołany

po raz pierwszy na urząd pastora ma określony dwuletni okres próbny.

Obecny Statut KECh obowiązuje od 2011 r. (Sobiech 2015, 202).

Statut ujmuje kompetencje pastora w następujący sposób:

1. nauczanie i zwiastowanie Słowa Bożego;
2. wszelka posługa duszpasterska;
3. poradnictwo rodzinne, przedmażeńskie i małżeńskie;
4. wykonywanie posług religijnych;
5. troska o właściwą realizację zadań Zboru;
6. organizowanie nabożeństw i innych form kultu publicznego;
7. kierowanie bieżącymi sprawami Zboru zgodnie z postanowieniami Rady Zboru;
8. przewodniczenie z urzędu posiedzeniom Rady Zboru,
9. prowadzenie z pomocą Sekretarza Rady Zboru korespondencji Zboru;
10. reprezentowanie Zboru na zewnątrz na konferencjach i spotkaniach okolicznościowych oraz w urzędach;
11. zaciąganie zobowiązań w imieniu Zboru zgodnie z par. 53 ust. 1 Statutu;
12. składanie Ogólnemu Zebraniu Członków Zboru rocznych sprawozdań ze swojej działalności.” (par. 92; „Statut Kościoła Ewangelicznych Chrześcijań w Rzeczypospolitej Polskiej” 2014, 322).

Zobowiązania majątkowe zboru są prawomocne wtedy, kiedy pastor zboru, działa łącznie wraz ze skarbnikiem lub innym członkiem Rady zboru (par. 53 ust. 1).

Prawo odwołania duchownego przysługuje ogólnemu zebraniu członków zboru (par. 88 ust. 1). Statut nie przewiduje możliwości zgłoszenia zastrzeżeń przez Radę Kościoła odnośnie decyzji lokalnej społeczności w tym zakresie. Prawo odwołania pastora przysługuje Kolegium Pastorów (par. 27 pkt 7), które posiada statutową możliwość dyscyplinowania duchownych. Odwołanie pastora przez zbór może nastąpić w wyniku: 1) uchybienia wymogom powołania, 2) prowadzenia niemoralnego życia, 3) głoszenia nauki sprzecznej z Pismem Świętym i zasadami wiary KECh oraz 4) długotrwałej przeszkody w sprawowaniu zadań duszpasterskich (par. 88).

Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej

Kościół Chrześcijan Wiary Ewangelicznej (KChWE) i Kościół Zielonoświątkowy mają wspólne dziedzictwo na ziemiach polskich (Karski 2003, 215). U jego początków leży zjazd zjednoczeniowy zielonoświątkowców w Starej Czołnicy w maju 1929 roku, który powołał denominację noszącą nazwę Związek Zborów Chrześcijan Wiary Ewangelicznej (Pasek 1992, 154). KChWE w obecnej formule zaistniał po rozpadzie Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego. Został zarejestrowany 1 lutego 1988 r. Należy do klasycznego nurtu zielonoświątkowego (Czajko 2000, 16). Posiada w Polsce ok. 2 tys. wyznawców (Szymończyk 2016).

Statut KChWE wskazuje na następujące kategorie osób duchownych: „apostołowie (misjonarze), prorocy, ewangeliści, pastory, nauczyciele (kaznodzieje), prezbiterzy (starsi), diakoni” (par. 12 ust. 1). Funkcja pastora jest na tym tle rzeczywistym urzędem, na który można być powołanym przez Kancelarię Kościoła (par. 20 ust. 1 pkt 7). Kwalifikacje pastora precyzuje paragraf 33 ust. 1. Pastorem zboru może zostać mężczyzna, który:

1. posiada powołanie do służby;
2. odpowiada kwalifikacjom Pisma Świętego;
3. wyraża wolę sprawowania tej funkcji;
4. ma minimum trzyletni staż wiary;
5. jest członkiem Kościoła należącym do tego Zboru.” („Statut Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w Rzeczypospolitej Polskiej 2014, 301).

Statut KChWE reguluje powołanie pastora w kilku unormowaniach. Po pierwsze, powoływanie duchownych, w tym i pastorów należy do kompetencji Kancelarii Kościoła, która jest naczelnym organem wykonawczym Kościoła. Posiadanie duchowego powołania do służby pastorskiej uznawane jest w opinii pastora Andrzeja Jeziernickiego, wieloletniego zwierzchnika Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej, za podstawowe kryterium oceny kandydatów do urzędu kościelnego

(Jeziernicki 2002, 16). Modlitwa wprowadzająca w urząd pastora jest równocześnie ordynacją na duchownego. Statut daje możliwość radzie zboru proponowania obsady urzędu pastora (par. 31, pkt 4). Kompetencje zebrania członków zboru odnośnie akceptacji kandydatury na pastora nie są wyraźnie zapisane w prawie kościelnym.

Kompetencje pastora zboru określa statut KChWE w następujący sposób:

1. przewodzenie zborowi;
2. piecza nad działalnością i rozwojem Zboru;
3. organizowanie i prowadzenie nabożeństw i innych form kultu;
4. reprezentowanie Zboru na zewnątrz;
5. przewodniczenie posiedzeniom Rady Zboru i Zebraniom Członków Zboru, o ile statut nie stanowi inaczej;
6. składanie oświadczeń woli w zakresie nabywania praw i zaciągania zobowiązań majątkowych w imieniu Zboru i za Radę Zboru [...];
7. wykonywanie innych zadań nie zastrzeżonych do kompetencji innych organów Zboru.” (par 34 ust. 1; „Statut Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w Rzeczypospolitej Polskiej” 2014, 302).

Wniosek o odwołanie pastora może złożyć rada zboru do Kancelarii Kościoła (par. 31 pkt 4). Prawo opiniowania decyzji personalnych przysługuje Kolegium Pastorów, które „podejmuje ocenę dyscyplinarnego odwołania Pastora”. Opinia Kolegium jest rozstrzygająca a zarazem chroni duchownego przed pochopnym odsunięciem od urzędu. Kancelarii Kościoła przysługuje prawo odwołania duchownego (par. 12 ust. 2) a pastorowi przysługuje możliwość odwołania się do Kolegium Pastorów (par. 17 pkt 10).

Podsumowanie

Status pastora w ewangelikalnych wspólnotach eklezjalnych jest rozwinięciem założeń Reformacji protestanckiej, które nakazują postrzegać duchownego jako sługę Ewangelii. Zgodnie z wartościami przebudzeniowego protestantyzmu kaznodzieja jest ministrem Słowa Bożego, jest zwiastunem Ewangelii w Kościele i poza nim. Podstawowym kryterium oceny kandydata na pastora jest rozpoznanie u niego

powołania do służby. Rozpoznanie dokonywane jest zwykle nie tylko przez istniejące grono duchownych (pastorów), ale przy zaangażowaniu lokalnej wspólnoty kościelnej (Zieliński 2013, 225). Ordynacja do posługi w Kościele jest uroczystym aktem wskazania ludowi Bożemu i jego otoczeniu osoby powoływanej oraz aktem błogosławieństwa udzielanego przez wspólnotę eklezjalną. Podczas ordynacji pastor jest zazwyczaj pobłogosławiony w ramach obrzędu nałożenia rąk przez wcześniej wyświęconych (ordynowanych) duchownych. Kluczowe dla ustanowienia pastora w środowisku ewangelikalnym jest nie tyle opisywany uroczysty obrzęd, lecz legitymowanie się przez niego predyspozycjami określonymi w Nowym Testamencie, który czynią go zdolnym do bycia świadkiem wiary w Jezusa Chrystusa i wzorem chrześcijańskiej pobożności.

W skali globalnej „w obrębie ewangelikalizmu napotkać można wszelakie formy zarządzania, różne struktury i formy urzędów kościelnych, różne tradycje liturgiczne, czy różne ujęcia kwestii sakramentów” (Szczerba 2013, 21). W polskim ewangelikalizmie jest podobnie. Mamy tu do czynienia z wielością modeli powoływania i odwoływania duchownych oraz ze zróżnicowaniem kryteriów oceny kandydatów do urzędu kościelnego. Omawiane Kościoły łączy wspólne pojmowanie podstawowego kryterium służby pastora: posiadanie powołania Bożego do służby. Polskie Kościoły ewangelikalne ze względu na wspólne korzenie oraz okresy wspólnej historii (np. przynależność niektórych opisywanych wspólnot do Zjednoczonego Kościoła Ewangelicznego), zachowują również duże podobieństwo liturgicznych form ordynacji.

Bibliografia

- Bednarz, Elżbieta, Romuald Tomaszewski. 2010. *Wprowadzenie do nauki o Biblii oraz doktryny i praktyki ruchu zielonoświątkowego*. Warszawa: Warszawskie Seminarium Teologiczne.
- Benedyktowicz, Witold. 1993. *Co powinniśmy czynić: Zarys ewangelickiej*

- etyki teologicznej*. Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna.
- Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Nowy przekład z języków hebrajskiego i greckiego opracowany przez Komisję Przekładu Pisma Świętego*, 2008. wyd. XIII. Warszawa: Towarzystwo Biblijne w Polsce.
- Cieciela, Paweł, i Mikołaj Haponiuk, Olga Lewandowska, Małgorzata Krzysztofik. 2013. *Wyznania religijne. Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2009-2011*. Warszawa: Główny Urząd Statystyczny.
- Czajko, Edward. 2000. *Sytuacja prawna ruchu zielonoświątkowego w Polsce w perspektywie historycznej*, Warszawa: Instytut im. T. B. Baratta.
- Czajko, Edward. 2013. „Zielonoświątkowcy po prostu”. *Studia Theologica Pentecostalia* (1), 65-74.
- Czajko, Edward. 2014. *Nasza wiara: Próba dogmatyki zielonoświątkowej*. Warszawa: Kościół Zielonoświątkowy Zbór Stołeczny w Warszawie.
- Gresham, Charles. 1999. *Teologia XX wieku*. Warszawa: Chrześcijański Instytut Biblijny.
- Gutsche, Adam. 2008. „Historia ruchu baptystycznego na ziemiach polskich” Dostęp 2016.05.12. <http://www.teologia.protestanci.org/artykuly/art67.php>.
- Hammond, Thomas C. 2004. *Zarys teologii*. Włocławek: Legatio.
- Hury, Nina. 2016. *Kościół Chrystusowy w RP. 90 lat w skrócie*. Dostęp 2016.05.12. <http://www.slowoizycie.pl/historia.htm>.
- Jeziernicki, Andrzej. 2002. *Pastor i starsi zboru w świetle Starego i Nowego Testamentu*. Gdynia: Barnaba.
- Kamiński, Marek. 2012. *Kościół Zielonoświątkowy w Polsce w latach 1988-2008. Studium historyczno-ustrojowe*. Warszawa: Warszawskie Seminarium Teologiczne.
- Karski, Karol. 2003. *Symbolika. Zarys wiedzy o Kościołach i wspólnotach chrześcijańskich*. Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna.
- Karzełek, Jerzy. 2009. „Kościół Wolnych Chrześcijan obecnie.” *Łaska i pokój*, nr Wydanie specjalne 100-lecie KWCh: 11-12.

- „Kościół Ewangelicznych Chrześcijan.” 2016. Dostęp 2016.10.12. <http://www.kech.pl/historia/>.
- „Kościół Zborów Chrystusowych.” 2003. Dostęp 2016.05.12. <http://ekumenizm.wiara.pl/doc/478468.Kosciol-Zborow-Chrystusowych>.
- Lane, Tony. 2001. *Wiara – rozum – świadectwo. Dzieje myśli chrześcijańskiej*. Bielsko-Biała: Augustana.
- Modnicka, Noemi. 2000. *Kościół Ewangelicznych Chrześcijan w Polsce jako Kościół wyboru*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Milne, Bruce. 1992. *Poznaj prawdę. Kompendium teologii chrześcijańskiej*. Katowice: Areopag.
- Mrózek jun., Józef. 1999. „Rys historyczny ruchu braci wolnych”. *Łaska i Pokój*, Wydanie specjalne: 12–22.
- Pasek, Zbigniew. 1992. *Ruch zielonoświątkowy. Próba monografii*. Kraków: Zakład Wydawniczy Nomos.
- Pasek, Zbigniew, i Wojciech Włoch. 2006. „Historia ruchu zielonoświątkowego i odnowy charyzmatycznej na ziemiach polskich.” W *Historia ruchu zielonoświątkowego i odnowy charyzmatycznej. Stulecie Ducha Świętego: 1901-2001*, red. Vinson Synan, 487-512. Kraków–Szczecin: Instytut Wydawniczy Compassion.
- „Prawo Wewnętrzne Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej.” 2007. Warszawa: Instytut Wydawniczy Agape.
- „Regulamin obejmowania i pełnienia urzędu pastora.” 2010. W *Przepisy prawne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej*, 125-130. Warszawa: Wydawnictwo Słowo Prawdy.
- Sobiech, Janusz. 2015. „Kościół Ewangelicznych Chrześcijan w Polsce w latach 1988-2013.” W *Bóg dotrzymuje Słowa: Księga jubileuszowa prezbitera Konstantego Wiazowskiego*, 201-227. red. Mateusz Wichary. Warszawa: Wydawnictwo Słowo Prawdy.
- „Statut Kościoła Chrystusowego w Rzeczypospolitej Polskiej.” 2014. W *Mniejszości wyznaniowe w Polsce: prawo wewnętrzne (statutowe)*. red. Ryszard Brożyniak i Małgorzata Winiarczyk–Kossakowska, 272-291. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.

- „Statut Kościoła Bożego w Chrystusie w Rzeczypospolitej Polskiej.” 2014. W *Mniejszości wyznaniowe w Polsce: prawo wewnętrzne (statutowe)*. red. Ryszard Brożyniak i Małgorzata Winiarczyk-Kossakowska, 224-331. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- „Statut Kościoła Wolnych Chrześcijan w Rzeczypospolitej Polskiej.” 2014. W *Mniejszości wyznaniowe w Polsce: prawo wewnętrzne (statutowe)*. red. Ryszard Brożyniak i Małgorzata Winiarczyk-Kossakowska, 207-212. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- „Statut Kościoła Ewangelicznych Chrześcijan w Rzeczypospolitej Polskiej.” 2014. *Mniejszości wyznaniowe w Polsce: prawo wewnętrzne (statutowe)*. red. Ryszard Brożyniak i Małgorzata Winiarczyk-Kossakowska, 305-323. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- „Statut Kościoła Chrześcijan Wiary Ewangelicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.” 2014. *Mniejszości wyznaniowe w Polsce: prawo wewnętrzne (statutowe)*. red. Ryszard Brożyniak i Małgorzata Winiarczyk-Kossakowska, 292-304. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
- Synan, Vinson. 2006. „Nurty odnowy pod koniec XX w.” W *Historia ruchu zielonoświątkowego i odnowy charyzmatycznej. Stulecie Ducha Świętego: 1901-2001*, red. Vinson Synan, 411-448. Kraków-Szczecin: Instytut Wydawniczy Compassion.
- „Synod Nadzwyczajny Kościoła Zielonoświątkowego w RP” 2007. *Chrześcijanin* (9-10): 15.
- Szczerba, Wojciech. 2013. „Reformacyjne korzenie ewangelikalizmu.” W *Ewangelikalizm polski wobec wyzwań współczesności*. red. Sebastian Smolarz. 13-26. Wrocław: Wydawnictwo Credo.
- Szenderowski jun., Ludwik. 1982. *Ewangeliczni chrześcijanie. Ruch odrodzeniowo-reformatorski w historycznym Kościele Chrześcijańskim. Rys historyczny (XIX-XX w.)*. Toronto: Harmony Printing.
- Szymończyk, Grzegorz. 2016. *Pentekostalizm w Polsce*. Dostęp 2016.10.12. <http://www.teologia.protestanci.org/artykuly/art84.php>.
- Tasak, Włodzimierz. 2015. *Historia statusu prawnego Kościoła*

- Baptystycznego w Polsce w latach 1918-1997*. Warszawa: Wydawnictwo Słowo Prawdy.
- Tomaszewski, Henryk R. 2006. *Wspólnoty chrześcijańskie typu ewangeliczno-baptystycznego na terenie Polski w latach 1858-1939*. Warszawa: Wydawnictwo Uczelniane Wyższego Baptystycznego Seminarium Teologicznego w Warszawie.
- Tymiński, Michał. 1999. *Kościół Zielonoświątkowy*. Wrocław: Arka.
- Weremiejewicz, Mirosława. 2011. *Kościół Chrystusowy w Polsce w latach 1921-2006*, Toruń: Dom Wydawniczy Duet.
- Wichary, Mateusz. 2015. „Przywódstwo a pokora. Passusy Mateusza 20:27-28 i Łukasza 22:14-30 w perspektywie praktyki przewodzenia we współczesnych zborach”. W *Bóg dotrzymuje Słowa. Księga jubileuszowa prezbitera Konstantego Wiazowskiego*, red. Mateusz Wichary, 238-252. Warszawa: Wydawnictwo Słowo Prawdy.
- „Zasadnicze Prawo Wewnętrzne Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP” 2010. W *Przepisy prawne Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej*, 61-77. Warszawa: Wydawnictwo Słowo Prawdy.
- Zieliński, Tadeusz J. 1995. „Znaczenie ustawy o stosunkach między Państwem a Kościołem Baptystycznym w RP na tle dziejów prawnych społeczności baptystów w Polsce”. *Słowo Prawdy* (9): 10-14.
- Zieliński, Tadeusz J. 1997. „Luterska doktryna powszechnego kapłaństwa wszystkich chrześcijan jako dobro wspólne protestantyzmu”. *Studia i Dokumenty Ekumeniczne* 1: 31-52.
- Zieliński, Tadeusz J. 2003. *Kościół baptystyczny – orędzie i działalność*, Warszawa: Seria Wydawnicza Kompas.
- Zieliński, Tadeusz J. 2008. *Krótką informacją o Kościele Baptystycznym*. Dostęp 2016.05.14. <http://www.baptysci.pl/kosciol/1141-krotka-informacja-o-kosciele-baptystycznym>.
- Zieliński, Tadeusz J. 2013. *Protestantyzm ewangelikalny. Studium specyfiki religijnej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe ChAT.
- Zieliński, Tadeusz J. 2015a. „Małżeństwo w porządku prawnym

Kościółów protestanckich w Polsce”. *Collectanea Theologica* 3: 81-98.

Zieliński, Tadeusz J. 2015b. „Praktyka chrztu i Wieczerzy Pańskiej we współczesnym baptyzmie polskim”. W *Bóg dotrzymuje Słowa. Księga jubileuszowa prezbitera Konstantego Wiazowskiego*, red. Mateusz Wichary. Warszawa: Wydawnictwo Słowo Prawdy.

CHRZEŚCIJAŃSKA AKADEMIA TEOLOGICZNA
w WARSZAWIE

Rok LX

Zeszyt 1

ROCZNIK TEOLOGICZNY

WARSZAWA 2018

REDAGUJE KOLEGIUM

dr hab. Jakub Slawik, prof. ChAT – redaktor naczelny

dr hab. Jerzy Ostapczuk, prof. ChAT – zastępca redaktora naczelnego

prof. dr hab. Tadeusz J. Zieliński

dr hab. Borys Przedpełski, prof. ChAT

dr Jerzy Sojka – sekretarz redakcji

Skład komputerowy – Łukasz Troc

W związku z wprowadzaniem równoległej publikacji czasopisma w wersji papierowej i elektronicznej Redakcja „Rocznika Teologicznego” informuje, iż wersją pierwotną jest wersja papierowa.

BWHEBB, BWHEBL, BWTRANSH [Hebrew]; BWGRKL, BWGRKN, and BWGRKI [Greek]

PostScript® Type 1 and TrueType fonts Copyright ©1994-2013 BibleWorks, LLC.

All rights reserved. These Biblical Greek and Hebrew fonts are used with permission and are from BibleWorks (www.bibleworks.com)

ISSN 0239-2550

Wydano nakładem

Wydawnictwa Naukowego ChAT

ul. Miodowa 21c, 00-246 Warszawa tel. +48 22 635-68-55

Nakład: 200 egz., objętość ark. wyd.: 6,5

Spis treści

ARTYKUŁY

- Ростислав Ярема, *Храмоздательная деятельность династии Бахрушиных*..... 7
- HALINA GUZOWSKA, *Działalność społeczna Starokatolickiego Kościoła Mariawitów do roku 1935 – próba porównania do czasów współczesnych*..... 27
- BOGUSŁAW HELBIN, *Urząd pastora w regulacjach prawnych głównych Kościołów ewangelikalnych w Polsce*..... 43
- MARIUSZ KOCOŁ, *Wybrane problemy bioetyczne w rozumieniu Kościołów pentekostalnych i Kościoła katolickiego. Studium teologiczno-porównawcze*..... 71
- PAWEŁ RATAJ, *Celebracja misterium Bożego miłosierdzia w roku liturgicznym Kościoła Polskokatolickiego*..... 89
- Сергей Викторович Шумило, *Духовно-литературное наследие афонского старца Иоанна Вишенского* 111

RECENZJE

- Мищанин В. 2018. *Радянізація Закарпаття 1944-1950 рр.*
– Ужгород: РІК-У – 644 с. (MARIAN BENDZA) 137

KRONIKA

- Sprawozdanie z ogólnopolskiego sympozjum naukowego „Prawo do prywatności w Kościołach i innych związkach wyznaniowych: od tajemnicy duszpasterskiej do ochrony danych osobowych”. Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, 15 marca 2018 r. (AGNIESZKA FILAK) 143

Wykaz autorów

Rostislav Ârema, prot.rostislav@gmail.com, 129626 Москва, 1-й Рижский переулок, д.2, стр.7, храм Живоначальной Троицы

Halina Guzowska, inagie@poczta.onet.pl, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, ul. Człuchowska 9B m.3, 01-360 Warszawa

Bogusław Helbin, gbhelbin@interia.pl, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, ul. Kopernika 102, 34-300 Żywiec

Mariusz Kocoł, kocol.mariusz@gmail.com, Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego, ul. Drzymały 1A, 45-342 Opole

Paweł Rataj, pawel_rataj@wp.pl, Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie, ul. Zamkowa 5/6, 58-160 Świebodzice

Sergej Viktorovič Šumilo, sergshumilo@gmail.com, 126 Velyka Vasylkivska St., office 1, Kyiv, Ukraine, 03150